

Eğitim Yönetimi Perspektifinden Bütünleştirici Araştırma Kavramlarının İncelenmesi

Engin UZUNOğLU

MEB Eğitim Yöneticisi

uzunogluengin05@hotmail.com, ORCID:0009-0001-6811-5942

Özet

Bu çalışmada, eğitim yönetimi perspektifinden bütünleştirici araştırma kavramlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Kavramların geliştirilmesi, tespit edilmesi ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken çeşitli hususlar vardır. Bunlardan ilki ilgili konuda eğitim, tıp, istatistik ve benzeri pozitif bilimlerin yapmış olduğu araştırma ve bulguların toplanmasıdır. Çünkü pozitif bilim araştırmalarının bulguları doğrultusunda insanlarda benzer davranışların olup olmadığı tespit edilebilir. Örneğin etoloji kavramı biyoloji kökenli olup sosyoloji ve psikolojide de kullanılan bir kavramdır. Kavram oluşturmada gerekli olan ikinci adım ise söz konusu araştırma alanında toplumun ve insanın istek, ihtiyaç ve gelecek planının doğru tespit edilmesidir. Böylece hiçbir bilim insanı tarafından tanımlanmamış ortak kavramlar oluşturulabilir. Bu nedenle ciddi bilimsel çalışmaların öncelikle kendi alanlarında kullanılan kavramlar ve sınırlılıklar belirledikten sonra yapılması gerekir. Böylece ortak bir alan inşa edilerek alan geliştirilebilir ve devamlılığı sağlanabilir. Üçüncü olarak kavram geliştirme disiplinler arası çalışmayı gerektirir çünkü insan ve toplum bilimi diğer bilimlerden bağımsız değildir. Aksine, hepsi birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir. Dolayısıyla kavramlar farklı bilim dalları dikkate alınarak üretilmelidir. Kavram üretiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise araştırma konusunun tarihini yönü ile aynı konuda daha önce yapılmış araştırmalardır. Bunun yanında geliştirilecek kavram ve terminolojinin berrak ve anlaşılır olması gerekir. Bütünleştirici araştırma kavramları bağlamında baktığımızda insanların günlük yaşamda ister istemez bilimsel konular hakkında konuştuklarını görürüz. Örneğin hava durumu en çok konuşulan konulardandır. Ancak bu konuşmalar esnasında kullanılan ifadelerin gerçekten bilimle örtüşüp örtüşmediği, söylenenin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı ve tam olarak aktarılıp aktarılmadığı bir merak konusudur. Bu anlamda bilimsel kavramların doğru kullanılıp kullanılmadığı da ayrı bir inceleme alanıdır. Bilim insanları veya uygulayıcılar kavramları her zaman doğru anlayamayabilir. Bireysel veya toplumsal kabulleri, bilgileri, alışkanlıkları ve deneyimlerine göre bir

kavrama farklı anlamlar yükleyip onu o doğrultuda kullanabilirler.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Kavram, Bütünleştirici Araştırma

Examination of Integrative Research Concepts from the Perspective of Educational Management

Abstract

In this study, it is aimed to examine the integrative research concepts from the educational management perspective. There are various issues that need to be taken into account in the development, identification and use of concepts. The first of these is the collection of research and findings made by education, medicine, statistics and similar positive sciences on the relevant subject. Because, according to the findings of positive science research, it can be determined whether there are similar behaviors in people. For example, the concept of ethology is based on biology and is a concept that is also used in sociology and psychology. The second step necessary in creating a concept is to correctly identify the wishes, needs and future plans of society and people in the research field in question. Thus, common concepts that have not been defined by any scientist can be created. For this reason, serious scientific studies should be carried out primarily after determining the concepts and limitations used in their fields. Thus, by building a common area, the area can be developed and its continuity can be ensured. Thirdly, concept development requires interdisciplinary work because human and social science is not independent of other sciences. Dec. On the contrary, they are all complementary and supportive of each other. Therefore, concepts should be produced by taking into account different branches of science. Another point that should be considered in the concept production is the historical aspect of the research subject and the research that has been done before on the same subject. In addition, the concept and terminology to be developed should be clear and understandable. When we look at it in the context of integrative research concepts, we see that people talk about scientific topics in everyday life whether they want to or not. For example, the weather is one of the most talked about topics. However, it is a matter of curiosity whether the expressions used during these conversations really coincide with science, whether what is said is understood correctly and whether it is fully conveyed. In this sense, whether scientific concepts are used correctly is also a separate field of study. Scientists or practitioners may not always understand concepts correctly. They can assign different meanings to a concept according to their individual or social acceptance, knowledge, habits and experiences and use it in this direction.

Key Words: Educational Management, Concept, Integrative Research

Giriş

Kavramların geliştirilmesi, tespit edilmesi ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken çeşitli hususlar vardır. Bunlardan ilki ilgili konuda eğitim, tıp, istatistik ve benzeri pozitif bilimlerin yapmış olduğu araştırma ve bulguların toplanmasıdır. Çünkü pozitif bilim araştırmalarının bulguları doğrultusunda insanlarda benzer davranışların olup olmadığı tespit edilebilir. Örneğin etoloji kavramı biyoloji kökenli olup sosyoloji ve psikolojide de kullanılan bir kavramdır

(Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Kavram oluşturmada gerekli olan ikinci adım ise söz konusu araştırma alanında toplumun ve insanın istek, ihtiyaç ve gelecek planının doğru tespit edilmesidir. Böylece hiçbir bilim insanı tarafından tanımlanmamış ortak kavramlar oluşturulabilir. Bu nedenle ciddi bilimsel çalışmaların öncelikle kendi alanlarında kullanılan kavramlar ve sınırlılıklar belirlendikten sonra yapılması gerekir. Böylece ortak bir alan inşa edilerek alan geliştirilebilir ve devamlılığı sağlanabilir (Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Üçüncü olarak kavram geliştirme disiplinler arası çalışmayı gerektirir çünkü insan ve toplum bilimi diğer bilimlerden bağımsız değildir. Aksine, hepsi birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir. Dolayısıyla kavramlar farklı bilim dalları dikkate alınarak üretilmelidir. Kavram üretiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise araştırma konusunun tarihini yönü ile aynı konuda daha önce yapılmış araştırmalardır. Bunun yanında geliştirilecek kavram ve terminolojinin berrak ve anlaşılır olması gerekir (Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Ancak Türkiye’de en basit olgu ve olaylar dahi karmaşık ifadelerle anlatılmaktadır. Ayrıca kavramların işlevsellik ve bilişsellik ilkeleri çerçevesinde üretilmesi beklenir. Diğer bir ifade ile üretilen kavramlar bilim için işlevsel olup olmadığı, bilim insanları arasında iletişim sağlayıp sağlamayacağı ve bilgiyi bilim insanlarının zihninde bir bütün olarak yansıtmayı sağlayıp sağlamayacağı göz önünde bulundurulmalıdır (Yalçın, 2017).

Kavramların Kavramsallaştırılması

İnsanlar günlük yaşamda ister istemez bilimsel konular hakkında konuşur. Örneğin hava durumu en çok konuşulan konulardandır. Ancak bu konuşmalar esnasında kullanılan ifadelerin gerçekten bilimle örtüşüp örtüşmediği, söylenenin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı ve tam olarak aktarılıp aktarılmadığı bir merak konusudur. Bu anlamda bilimsel kavramların doğru kullanılıp kullanılmadığı da ayrı bir inceleme alanıdır (Bahçeci & Kaya, 2015).

Bilim insanları veya uygulayıcılar kavramları her zaman doğru anlayamayabilir. Bireysel veya toplumsal kabulleri, bilgileri, alışkanlıkları ve deneyimlerine göre bir kavrama farklı anlamlar yükleyip onu o doğrultuda kullanabilirler.

Bahçeci ve Kaya (2010) da günlük hayat, deneyimler, inanç sistemleri, öğrenme ortamları ve yeterince gelişmemiş zihinsel beceriler nedeniyle bilimin doğası, bilimsel bilginin üretimi ve

bilimsel bilginin yanlış anlaşılabilceğini; dolayısıyla kavram yanlışları veya alternatif kavramların söz konusu olabileceğini belirtmiştir.

Benzer şekilde Özlem (2004) de kavramların anlamlarının yanlış anlaşılabilceğini öne sürer. Örneğin insanlar yıllarca dünyanın yuvarlak olduğunu bilmeden yaşamıştır. Ancak düz de olsa yuvarlak da olsa 'dünya' bir nesnenin zihindeki genel tasarımıydı. Bu noktada önemli olan kavramın neliği ile anlamını ayırmaktır.

Kavramın neliği (ne olduğu), söz konusu olduğu nesnenin zihindeki tasarımıyla ilgilidir. Anlamı ise ontolojik ve epistemolojik bir meseledir. Bu nedenle kavramın anlam içeriği değişebilir fakat neliği değişmez.

Mantık açısından ise kavram düşünölmüş herhangi bir şeydir. Önemli olan anlamı değil, düşünölmüş bir şey olmasıdır. Bu nelik dil ile ifade edilmez. Kavramı dil içinde ifade ettiği kabul edilen terim ise kavramın neliğine değil anlamına işaret eder. Bu sebeple kavram ve terim aslında farklı kelimeler olup biçim ve öz gibi farklı unsurlardır (Bahçeci & Kaya, 2010).

Üretilen kavramlar her zaman orijinal şekli ve amacı ile kullanılmayabilir. Zaman zaman yanlış anlaşılmalara ve kullanımlara da söz konusu olabilir. Sartori'ye (1970'ten akt. Goertz, 2006) göre kavramlar kavram karmaşası, şişirme, bölme ve kötüye kullanma olmak üzere dört şekilde yanlış kullanılmaktadır.

Bir kavram, kavramın anlamındaki özellikler (içsel çağrışım-intension) ve ampirik dünyada işaret edilen şey (dışsal kapsam-extension) arasındaki ilişki yanlış kurulduğunda kavram karmaşası ortaya çıkar (Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Çok anlamlılık, eş seslilik ve eş anlamlılık kavram karmaşasına neden olabilir. Örneğin Türkçe'de hükümet ve devlet iki ayrı kavram ile belirtilmesine rağmen, 'government' kelimesi duruma göre devlet ya da hükümet anlamında kullanılmaktadır (Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Yalnızca yürütme erki anlamıyla tercümesi kavram karmaşası oluşturabileceği için farklı anlamlarda ayrı kelimeler kullanmak bir çözüm olabilir. Benzer şekilde devlet, ulus, ırk, halk, ülke kelimeleri de birbirine yakın ve ortak anlamlar içeren fakat birbirinin yerine kullanımının sorgulandığı, semantik alanları farklı olan kelimelerdir (Söyler, 2020).

Ne olduğu, diğer bir ifadeyle neye karşılık geldiği belirli olmayan ve belirsiz kavramlar olarak nitelendirilen kavramlar da karmaşa oluşturur. Bunun yanında bir kavramın tanımıyla ilgili hatalar da kavram karmaşasına neden olur. Bu da kavramın işaret ettiği anlamın şartlarının belirsiz olmasından kaynaklanır (Sartori, 1970'ten akt. Goertz, 2006).

Kavramlar düşünmenin temel aracıdır ve yaşamın her döneminde değişebilir. İnsan ilk başta sınırlı sayıda kavram bilgisine sahip olsa da rastlantı, deneyim ve planlı eğitim yoluyla bunu değiştirebilir. Fakat tesadüfen öğrenilen kavramlar eksik ya da yanlış olabileceğken eğitim yoluyla kavramlar doğru bir şekilde öğrenilebilir (Yükselir, 2006).

Yanlış bir bilgiyi düzeltmek, yeni bir şey öğretmekten daha zor olduğu için kavram yanlışlarını düzeltmek bilgi kirliliğini ve yanlış anlaşılmalara önlemek, evrensel olayları anlamak ve amaçlara ulaşmak açısından da faydalıdır (Kötter & Balsiger, 1999).

Bu yüzden kavram yanlışlarını çocukluktan itibaren en alt seviyeye çekmek büyük önem arz eder. Ancak literatüre göre insanlar pek çok kavram yanlışlığına sahip olmalarına rağmen bunları düzeltmek için çaba sarfetmemektedir (Bahçeci & Kaya, 2010).

Bazen kavramlar çeşitli etkenler doğrultusunda farklı dönüşümlere uğrarlar. Örneğin tahayyül kavramı felsefe tarihinde farklı anlamlar içermekte iken İbni Sina'dan sonra duyu ve akıl arasında bir aracı olabileceği gibi bunlardan bir tanesinin baskın olduğu bir kavramdır.

İbni Sina, akıl-duyu ve öznel-nesnel gibi ikilik (ikilem-dikotomi) içeren tahayyül ve ilişkili kavramları sistemli ve tutarlı ilişkiler çerçevesinde inceler (Bilgin Tiryaki & Sunar, 2016).

BÜTÜNLEŞTİRİCİ ARAŞTIRMA KAVRAMLARI

İnsanların öğrendiklerini zihinlerinde yeterli bir şekilde anlamlandıramaması, mevcut şemalarla eşleştirememesi, bilimsel anlamıyla kullanmaması nedeniyle kavram yanlışlığı yaşarlar. Bunun yanında sezgi, fikir, önyargı ve deneyimleri de kavramları anlayışlarını etkiler.

Bilgi hızla değiştiği için insanlar bir konuya odaklanamamakta, bu yüzden yaş, eğitim seviyesi ve uzmanlık alanından bağımsız olarak kavram yanlışlığı yaşayabilmektedir. Ancak bu yanlışlıklar öğretmen, ebeveyn, akraba, arkadaş ve sosyal çevresinin çabasıyla en aza indirilebilir (Bahçeci & Kaya, 2010).

Kavramların doğru ve yerli yerinde kullanılmaması çeşitli temel algı sorunlarına neden olabilir. Örneğin tarih alanında savaş kelimesi yerine harp ve muharebe kelimeleri de kullanılmaktadır. Oysaki muharebe tek bir cephede yapılan savaş iken harp birden fazla muharebeden oluşan bir savaş türüdür.

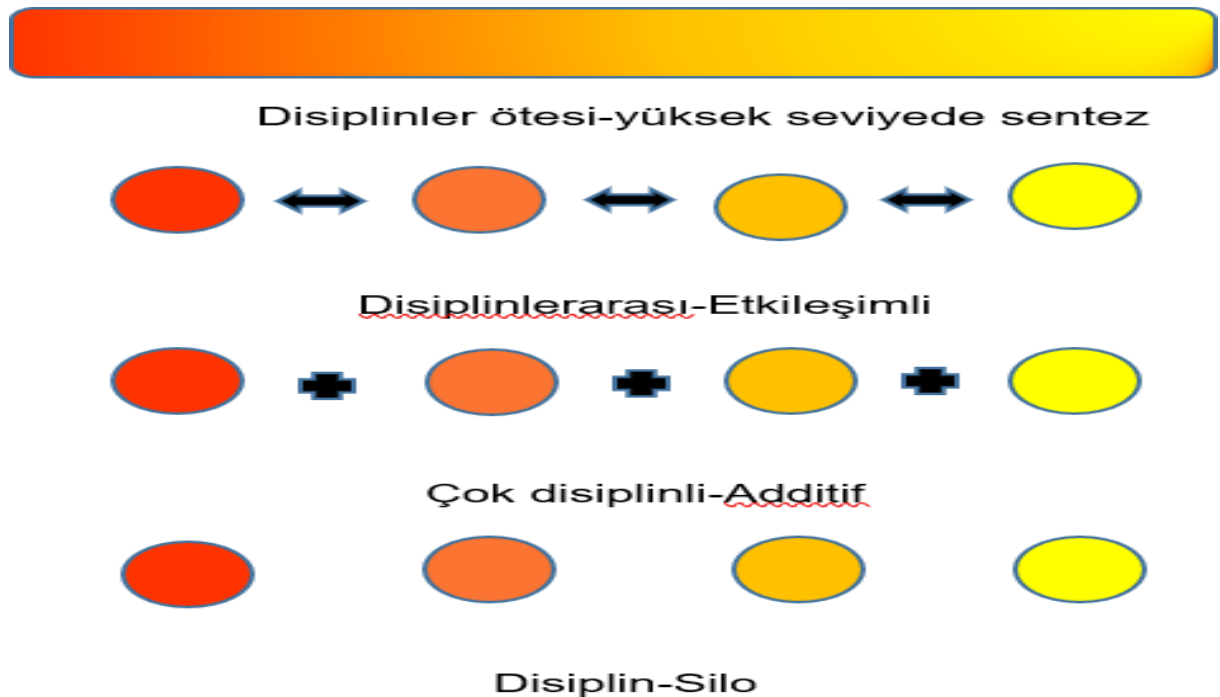
Ancak bu tür yanlış kullanımlar tarihin anlaşılmasını zorlaştırmakta ve bazı gerçeklerin tartışılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kavram geliştirme ve adlandırma dikkat ve özen isteyen bir süreçtir (Yalçın, 2017).

Disiplinle İlgili Olmayan

Disiplin ile karşılaştırılan ve daha çok problem odaklı çalışmalar için kullanılan disiplinle ilgili olmayan yaklaşımı bazen transdisciplinary yerine kullanılır. Ancak aralarındaki ortak nokta problem odaklı olmalarıdır. Bilgi ve teknoloji üretiminde bilim ve toplumun etkileşiminin yaygınlaşmasıyla geliştirilebilir (Ach & Weidemann, 2008). Bütün bu tartışmalar ışığında disiplinlerin adlandırılması ve aralarındaki ilişki Şekil 1'deki gibi görselleştirilebilir (UTS, 2017).

Şekil 1

Bütünleştirici araştırma kavramlarının disiplin ilişkisi

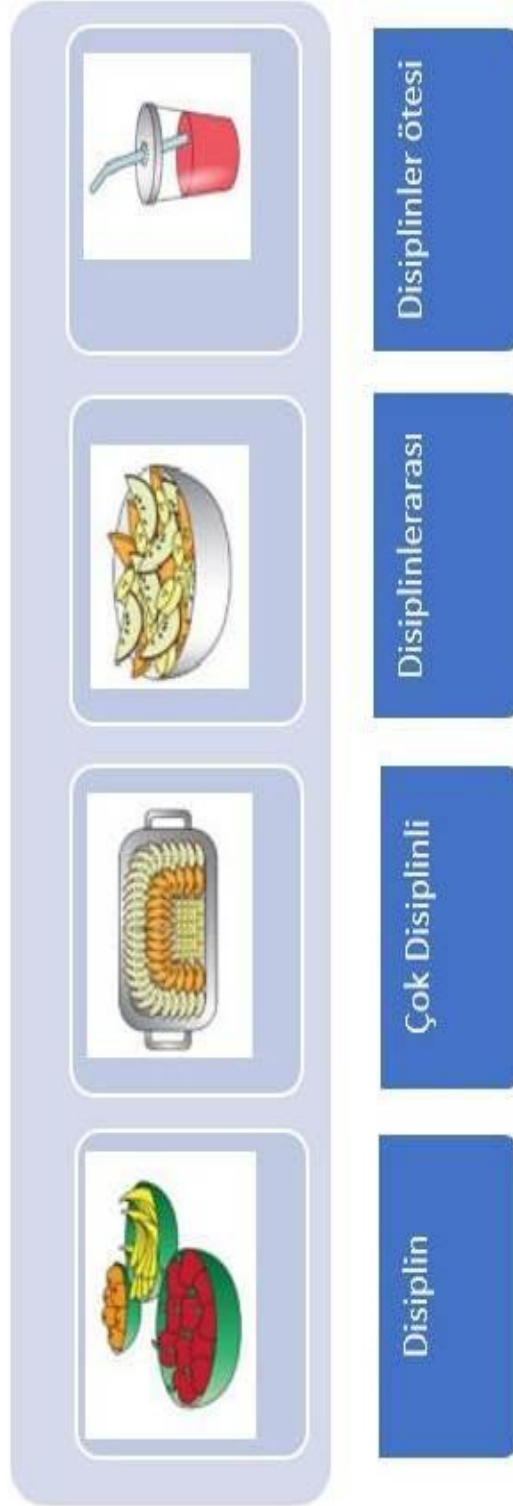

Şekil 1’de görüldüğü gibi bütünleştirici araştırma kavramları disiplinler ötesi farklı disiplin ve geleneklerin kültürel kaynaklarından ortaya çıkan yeni bir bilgi sentezine işaret etmektedir. Sorunları farklı disiplinlerin penceresinden ele alan çok disiplinli yaklaşımdan ve disiplinler arasında diyalog kuran disiplinlerarası yaklaşımdan farklıdır.

Özetle, çok disiplinlilik eklemeci/additif, disiplinlerarası etkileşimli ve disiplinler üstü ise bütüncüdür (UTS, 217). Bu durum Nastese’nin de yaptığı gibi farklı malzemelerin kullanımıyla da görselleştirilebilir. Bu anlamda Şekil 2 (Emily Nastase’den akt. Dennison, 2017) oldukça ilginç ama anlaşılır bir örnek olarak sunulabilir.

Şekil 2

Bütünleştirici araştırma kavramları meyve diyagramı

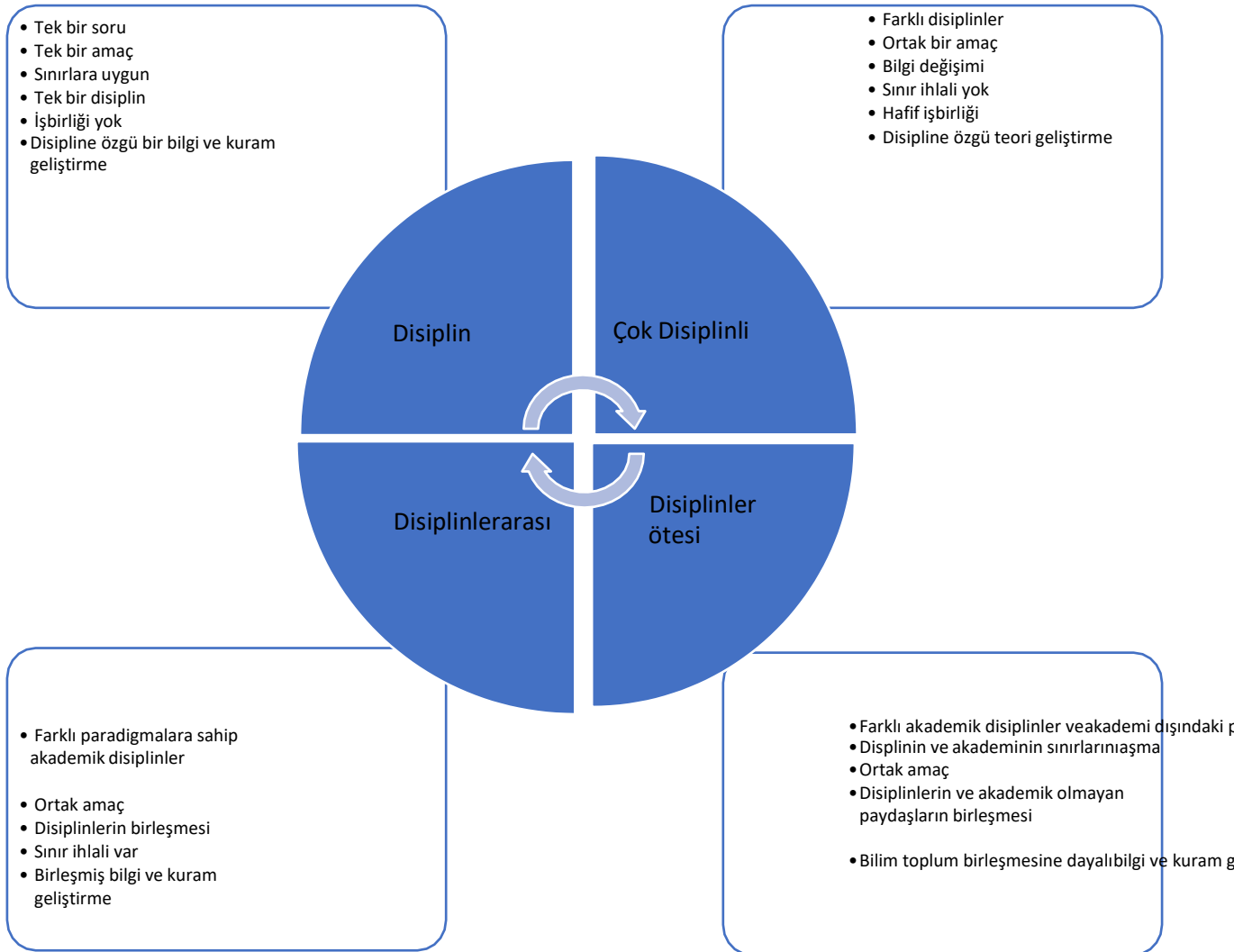

Şekil 2 incelendiğinde bütünlleştirici araştırma kavramları bağlamında çok disiplinli yaklaşımda farklı disiplinler arasında bir etkileşim olmadığı, bununla birlikte disiplinlerarası yaklaşımda farklı disiplinlerin iç içe olduğu ve disiplinler ötesi yaklaşımda dahil olan disiplinlerin bir potada eridiği ve aradaki sınırların tamamen ortadan kalktığı ifade edilebilir.

Tress ve ark. (2005) da bütünlleştirici araştırma kavramları Şekil 3'teki gibi özetlemektedir.

Şekil 3

Bütünlleştirici araştırma kavramları

şekil 3'e göre Tress ve ark. (2005) disiplinlerarası ve disiplinler ötesi kavramlarının yerine temelde bütünleştirici araştırma kavramları terimini kullanmakta ve söz konusu kavramları bu bağlamda değerlendirmektedir.

Söz konusu yazarlara göre disiplinlerarası ve disiplinler ötesine ilişkin tartişmalar 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında özerk ve elitist bilim ve yükseköğretimin eleştirisi olarak başlamıştır.

Bilginin özelleştirilmesine karşı olan iddialar ise bilimsel disiplinlerin kendisi kadar eskiye dayanmaktadır. Hatta bilginin disiplinlere göre ayrılması Aristotle, Copernicus, Kepler, Newton, Bacon, Descartes, Kant ve Humboldt döneminde eleştirilmiş ve bir disiplini oluşturan unsurların neler olduğuna dair farklı görüşler ortaya konmuştur.

Bilimde yaratıcı fikirler çoğunlukla bir disiplinin sınırlarının aşılmasıyla ortaya çıkabilir. Çünkü bir disiplinin tutucu ve kendini koruyucu özellikleri o disiplinin çeşitli yenilik ve devrimlerinin önünü kesmektedir (şimşek & Adıgüzel, 2012).

Bunun yanında disiplinler arasındaki ilişki bir çeşit servis gibi tanımlanabilir ki bu da bilimsel uygulamalar açasından oldukça önemlidir. Bu anlamda hizmet veren disiplin bu işi yerine getirmek için bağlamı bilmek zorunda değildir. Bununla birlikte hizmet alan disiplin de sadece sonuçla ilgilenmekte olup hizmet veren disiplinin sorunu teorik ve uygulama olarak nasıl ele aldığına karışmaz.

Örneğin bir hidrodinamik uzmanının bazı simülasyonlarda ortaya çıkabilecek matematiksel işlemler için bir matematikçiye ihtiyacı vardır (Kötter & Balsiger, 1999). Dolayısıyla disiplinler arasındaki ilişki soruna dahil olan disiplinlerin karşılıklı anlayışı ve iş birliği ile gelişip faydalı olabilir.

Çok Disiplinli

Birbirleri ile bağlantısı olmayan birden çok disiplinin arada bir bağ ya da iş birliği oluşturma amacı olmaksızın bir araya gelmesi çok disiplinlilik olarak adlandırılır (şimşek & Adıgüzel, 2012).

Bu bağlamda söz konusu olan sorunu her bilim kendi uzmanlığına göre ele alır. Dolayısıyla konu

çok yönlü bir perspektif kazanır ancak bu bakış açıları arasında bir kaynaşma gerçekleşmez (Solak, 2016).

Amaç bir sorunu çözmek veya iş birliği yapmak değil bir konuya farklı pencerelerden bakmaktır. Örneğin işsizlik temasına iktisatçılar ve psikologlarla beraber sosyologların eğilmesi bu şekilde değerlendirilebilir. Dolayısıyla çok disiplinlilik disiplinlerin birbirine yakın olması anlamına gelmektedir.

Temelde bütünlüyci değil eklemeli bir yapısı vardır. Ortak bir çevrede dahi eğitimciler, araştırmacılar ve uygulayıcılar farklı bakış açılarına sahip disiplinler gibi hareket ederler. İlişkileri ortak ve birikimli olabilir ancak etkileşimli değildir çünkü görünen bir bağ, gerçek bir iş birliği veya belirgin ilişkiler olmadığı gibi sorgulanabilir bir eklektizm vardır. Dahil olan disiplinler ne değişir ne de güçlenir; etkileşimlerin iyi tanımlanmış bir matrisinin olmayışı ilişkilerin sınırlı ve geçici olduğunu göstermektedir (Klein, 1990).

Bu tür araştırmalarda dahil olan akademik disiplinler kendi amaçları doğrultusunda ortak bir amaca yönelirler. Bilgi paylaşımı yapılsa da yeni bir bilgi veya teori üretmek için diğer disiplinlerin alanlarına girme amacı güdülmez.

Dolayısıyla araştırma birbirine müdahale etmeden ilerler çünkü disiplinler arasındaki ilişki sadece bir yakınlaşmadan ibaret olup gerçek bir birleşme söz konusu değildir (Tress ve ark., 2005).

Çok disiplinlilik farklı disiplinlerin bilgisini kullanmakla birlikte her bir disiplinin kendi sınırları içinde kalmasını gerektirir. Çok disiplinli yaklaşımların amacı gerçek veya karmaşık problemleri çözümlenmek, sorunları farklı bakış açılarından görmek, bütüncül araştırma soruları oluşturmak ve iş birliği ile klinik tanım ve ilkeler geliştirmektir. Dolayısıyla çok disiplinli çalışan takımların faydaları ve sakıncaları vardır (Choi & Pak, 2006).

Çok disiplinlilik ayrıntılı ve ilave sıralamayı ya da bir tür koordinasyonu içermekle birlikte iş haberleşmeden yoksundur bu nedenle disiplinler birbirinden ayrı kalır. Bu nedenle de aslında sözde bir disiplinlerarasılık sözkonusudur (Alvargonza'lez, 2011).

Bununla birlikte çok disiplinli yaklaşımın faydası şudur ki her disiplin tıpkı bir bulmacanın parçalarını tamamlarcasına kendi bakış açısına göre yeni bir bilgi ekler (Tress ve ark., 2005).

Disiplinler Ötesi

Disiplinler ötesi, akademisyenlerle akademisyen olmayan uygulayıcıların bir sorunu tanımlama, araştırma ve çözümleme çabası olarak adlandırılır (Şimşek & Adıgüzel, 2012).

Benzer şekilde Tress ve ark. (2005) de disiplinler ötesini ortak bir sorunu araştırıp yeni bilgi ve kuram oluşturmak için farklı ilişkisiz disiplinlerden ve alt disiplinlerden araştırmacılarla birlikte akademisyen olmayan paydaşları da içeren bir proje gibi tanımlar.

Bu anlamda disiplinler ötesinin disiplinlerarasını katılımcı bir yaklaşımla birleştirdiği belirtilebilir. Bu nedenle de katılımcı araştırma yaklaşımı ile karıştırılır. Buradaki “ötesi” kelimesi disiplinler arasındaki sınırların yok olması ve disiplinden öte bir duruma geçildiği anlamını verir (Cennet, 2021).

Disiplinler ötesi yaklaşımı Feyerabend’in dogmatik bilim anlayışına karşı çıkışı ve bilim felsefesi eleştirisi ile yakından ilişkilidir. Bu anlamda disiplinler ötesi toplumsal sorunlarla ilgilenen, yüksek seviyede esneklik gerektiren ve Lakatos’un görüşlerine dayanan anti-dogmatik bir yaklaşımdır (Balsiger, 2004).

Hatta faaliyet alanı ve vizyon açısından kapsamlı olup Raymond Miller’a göre genel sistemler, yapısalcılık, Marksizm, fenomenoloji, siyaset bilimleri ve sosyobioloji önde gelen örnekleridir.

Miller’a göre disiplinler ötesi yaklaşımlar disiplinlerin dar dünya görüşünü aşan ve mecazen her bir disiplinin kullandığı araçları kapsayan kavramsal çerçevelerdir. Tam olarak sınırları hiçe sayarak ve disiplinsel etik kurallarına uymayarak belirli bir sıranın ötesine geçer. Böylece disiplinler konu dışı, ikincil ve araçsal bir hale dönüşür.

Bu yaklaşım sayesinde gerçekte ideal arasındaki boşluk daha görünür olmaktadır. Ayrıca, çok disiplinlilikten disiplinlerarası yaklaşıma ve sonrasında disiplinler ötesi yaklaşıma doğru ilerleyen kaçınılmaz bir gelişme yoktur (Klein, 1990).

Disiplinler ötesi, doğa bilimleri, sosyal bilimler ve sağlık bilimlerini insan bilimleri bağlamında birleştirerek onların geleneksel sınırlarını aşar (Choi & Pak, 2006). Çünkü sınırları aşmayı, ihlal etmeyi, karşı gelmeyi, sorun çözmeyi, bozmayı ve dönüştürmeyi içeren teorik, eleştirel, bütünleyici, yeniden düzenleyici ama buna bağlı olarak da daha geniş ve daha dışa dayalı bir yaklaşımdır.

Dünyada ortaya çıkan yeni eğitim taleplerine cevap vermek için disiplinler ötesi büyük bir potansiyele sahiptir çünkü probleme odaklanmayı, sürekli gelişen bir metodolojiyi ve farklı insanlar ve kurumlar arasında iş birliğini içermektedir.

Edgar Morin'in *Method* ve Basarab Nicolescu'nun *Manifesto of Transdisciplinarity* isimli eserlerinde geliştirilen bu yaklaşıma göre gerçek dünyada ölçülemezlik süreksizlik/kesiklik vardır (Alvargonza'lez, 2011).

Disiplinlerarası yaklaşımın yoğunlaştırılmış ve günlük yaşamda gerçekleştirilmesi zor gizil bir paradigma ötesi hali olarak da tanımlanan (Tress ve ark., 2005) disiplinler ötesi, Dennison'a (2017) göre şu temel ilkeleri içermektedir.

Disiplinler ötesi araştırma en iyi karmaşık problemlere uygulanabilir, yoğun zaman, iyi gelişmiş liderlik becerileri ve iş birliği gerektirir. Mekan problem çözümünde kimlerin dahil olacağını belirlediğinden disiplinler ötesi yaklaşım lokasyon temellidir ancak paydaşlardan çok akademi ile ilişkilidir. Bu yaklaşım yeni bir bilgi oluşturmak için birden fazla bilgi kaynağını ve farklı değer sistemlerini birleştirir.

Türdeş Alanlı

İnsan ve doğal sistemler arasındaki dinamik ilişkiyi anlamak için çapraz disiplinli yaklaşım gereklidir çünkü teknik ve sosyal olarak karmaşık ve bağımsız meselelerin çözümünde tek bir disiplin yetersiz kalır (Dewulf ve ark., 2007).

Çapraz disiplinli yaklaşım bir disipline başka bir disiplinin penceresinden bakmayı içerir (Aktan, 2007'den akt. Cennet, 2021). Ancak söz konusu iki disiplinden biri diğerine göre daha baskın olup arkeoloji tarihi ve din sosyolojisi konuları bu yaklaşımla araştırılabilir (Cennet, 2021).

Bu tür araştırmalarda bir konunun birden çok pencereden ele alındığı bir ortam oluşur. Her bir disiplin veya alt disiplin dikkatini belirli bir fenomene verir ve onu kavramsallaştırmak için özel bir yaklaşım benimser. Dolayısıyla her disiplin özel bir alan belirler ve onu özel yönlerini vurgulayıp özel semboller kullanarak işler (Dewulf ve ark., 2007).

Ancak çapraz disiplin yaklaşımının doğası hakkında bir karmaşa vardır. Oysa ki çapraz disiplinli

araştırmaların kalitesini ve sonuçların etkililiğini geliştirmek için sağlam bir temel kurmak adına bunun türlerine ilişkin net tanımların olması gerekir.

Bununla birlikte çapraz disiplinli çalışmaların sayısı artsa da disiplinlerin yöntemlerini derinlemesine bütünleştirmede yetersiz kalmakta ve akademi dışındakilere pek etki etmemektedir (Evely ve ark., 2010).

Çapraz disiplin yaklaşımı disiplinlerin veya teorilerin meseleleri nasıl seçtiği, odaklandığı, içselleştirdiği ve kelimeleştirdiğine dair farklı pencereleri bilmeyi gerektirir. Bu nedenle bu tür araştırmalar gerçekteleştirmek için şu adımların izlenmesi gerektiği varsayılabılır.

Öncelikle dahil olacak bütün disiplinlerin bakış açıları bilinmeli ve farklılıklar tespit edilmelidir. Sonrasında araştırmacıların diğer disiplinlerin bakış açılarının kendi disiplinlerindeki karşılığını bulmaları beklenir. Daha sonra farklılıklar tespit edilerek uyumlu olan ve olmayan yönler bulunur. Böylece yeni anlam ve bilgi üretimi için yeni bir sözcük oluşturulur (Dewulf ve ark., 2007).

Sonuç

İnsanların öğrendiklerini zihinlerinde yeterli bir şekilde anlamlandıramaması, mevcut şemalarla eşleştirememesi, bilimsel anlamıyla kullanmaması nedeniyle kavram yanılığı yaşarlar. Bunun yanında sezgi, fikir, önyargı ve deneyimleri de kavramları anlayışlarını etkiler.

Bilgi hızla değiştiği için insanlar bir konuya odaklanamamakta, bu yüzden yaş, eğitim seviyesi ve uzmanlık alanından bağımsız olarak kavram yanılığı yaşayabilmektedir. Ancak bu yanılığılar öğretmen, ebeveyn, akraba, arkadaş ve sosyal çevresinin çabasıyla en aza indirilebilir.

Kavramların doğru ve yerli yerinde kullanılmaması çeşitli temel algı sorunlarına neden olabilir. Örneğin tarih alanında savaş kelimesi yerine harp ve muharebe kelimeleri de kullanılmaktadır. Oysaki muharebe tek bir cephede yapılan savaş iken harp birden fazla muharebeden oluşan bir savaş türüdür.

Ancak bu tür yanılış kullanımlar tarihin anlaşılmasını zorlaştırmakta ve bazı gerçeklerin tartışılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kavram geliştirme ve adlandırma dikkat ve özen isteyen bir süreçtir.

Bilimde yaratıcı fikirler çoğunlukla bir disiplinin sınırlarının aşılmasıyla ortaya çıkabilir. Çünkü bir disiplinin tutucu ve kendini koruyucu özellikleri o disiplinin çeşitli yenilik ve devrimlerinin önünü kesmektedir. Bunun yanında disiplinler arasındaki ilişki bir çeşit servis gibi tanımlanabilir ki bu da bilimsel uygulamalar açısından oldukça önemlidir.

Bu anlamda hizmet veren disiplin bu işi yerine getirmek için bağlamı bilmek zorunda değildir. Bununla birlikte hizmet alan disiplin de sadece sonuçla ilgilenmekte olup hizmet veren disiplinin sorunu teorik ve uygulama olarak nasıl ele aldığına karışmaz.

Kaynakça

Ariely, D. & Norton, M. I. (2009). Conceptual consumption. *Annual Review of Psychology*, 60:475-99.

Arslan, A. (2017). *Felsefeye giriş. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yeni Edisyon*. BB101 Yayınları.

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.

Çelik, H., Başer Baykal, N. & Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.

Demirhan, G. (2015). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında araştırma geleneği ve paradigmaların gömülü teori bağlamında değerlendirilmesi (Doktora tezi)*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Erol, İ. (2020). *Yasama Erkin'in Türk eğitim sistemi yönetimi ve politikalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Doktora tezi)*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Fidan, N. & Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Meteksan Anonim Şirketi.

Karakütük, K. & Özdoğan-Özbal, E. (2019). *Eğitim yönetiminde kavram kullanımı ve tüketilen kavramlar (Sözlü sunum)*. 28. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Ankara, Türkiye.

Kızıltepe, Z. (2021). İçerik Analizi. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Ed.), Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde. Anı.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, ev. Ed.) Pegem Akademi.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir alışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.

Patton, M, Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün & B. ř. Demir, ev. Ed.). Pegem.

Pears, D. (2003). Bilgi nedir? (A. Güçlü, ev.). Bilim ve Sanat.

Seggie, F. N. & Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları. Anı.

Sergiovanni, T. J. (1992). Reflections on administration theory and practice in schools. Educational Administration Quarterly, 28, 304-313.

Serin, H. & Ergin-Kocatürk, H. (2019). Eğitim yönetimi yüksek lisans öğrencilerinin eğitim sürecine dair deneyimleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(2), 495-513.

Taşkın, Ö., Omca obanoğlu, E., Apaydın, Z., obanoğlu, İ. H., Yılmaz, B. & şahin, B. (2008). Lisans öğrencilerinin kuram (teori) kavramını algılayışları. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 25(2), 35-51.

Yıldırım, A. & şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. baskı). Seçkin Yayıncılık.